

Q&A Inspectie en Burgerschapsonderwijs

Algemeen over de inspectie en burgerschap

1. Waar kijkt de inspectie naar als het gaat om burgerschapsonderwijs?

De inspectie beoordeelt of scholen voldoen aan de wettelijke burgerschapsopdracht. Dit betekent dat ze kijken of scholen:

- Basiswaarden van de democratische rechtsstaat bevorderen.
- Sociale en maatschappelijke competenties ontwikkelen.
- Doelgericht en samenhangend werken aan burgerschapsonderwijs.
- Een schoolcultuur creëren die past bij deze waarden.

2. Wat betekent het dat de inspectie toezicht houdt op burgerschapsonderwijs?

De inspectie beoordeelt of scholen:

- Concreet geformuleerde leerdoelen hebben voor burgerschap.
- Een samenhangend aanbod hebben om deze doelen te bereiken.
- Burgerschap terug laten komen in de praktijk, dus in lessen en de schoolcultuur.

Doelgerichtheid en samenhang

3. Wat betekent doelgericht burgerschapsonderwijs?

Doelgericht onderwijs betekent dat een school duidelijk heeft geformuleerd wat zij wil dat leerlingen leren over burgerschap. Dit omvat kennis, vaardigheden en houdingen die passen bij de basiswaarden en maatschappelijke competenties.

4. Wat betekent een samenhangend aanbod?

Dit houdt in dat burgerschapsonderwijs logisch is opgebouwd binnen de school. De lessen,

projecten en schoolbrede activiteiten moeten op elkaar aansluiten en een doorlopende leerlijn vormen.

5. Hoe kunnen scholen hun burgerschapsonderwijs beter structureren?

Scholen kunnen beginnen door eerst te bepalen:

- Wat leerlingen moeten leren (leerdoelen).
- Hoe dit door de jaren heen wordt opgebouwd (leerlijn).
- Welke activiteiten bijdragen aan het behalen van deze doelen.

Praktische invulling van burgerschapsonderwijs

6. Moet een school een apart vak burgerschap aanbieden?

Nee, scholen mogen zelf bepalen hoe zij burgerschap vormgeven. Het kan als apart vak, maar ook geïntegreerd in andere vakken of via projecten en schoolbrede activiteiten.

7. Kan een school een methode gebruiken voor burgerschapsonderwijs?

Ja, dat kan. Maar een methode op zichzelf is niet voldoende. De school moet de leerdoelen uit de methode afstemmen op wat de leerlingen nodig hebben en zorgen voor een samenhangend geheel.

8. Hoe kan een school bepalen welke thema's belangrijk zijn voor hun leerlingen?

Door te kijken naar:

- De schoolpopulatie en de maatschappelijke context.
- Actualiteiten en onderwerpen die binnen de school spelen.
- Discussies en vragen van leerlingen en ouders.

Monitoren en evalueren

9. Wat wordt er van scholen verwacht op het gebied van monitoring?

Scholen moeten de voortgang van het burgerschapsonderwijs inzichtelijk maken. Dit betekent dat zij gegevens verzamelen om te zien of hun onderwijs effect heeft, bijvoorbeeld via:

- Vragenlijsten voor leerlingen.
- Observaties en reflecties van docenten.
- Portfolio's of werkstukken van leerlingen.

10. Moet een school een specifiek instrument gebruiken om burgerschap te monitoren?

Nee, scholen mogen zelf kiezen hoe ze dit doen. Er zijn gestandaardiseerde instrumenten beschikbaar, zoals de LesSpiegel of WMK, maar scholen kunnen ook hun eigen systematiek ontwikkelen.

11. Wat als een school nog geen goed systeem heeft voor monitoring?

De inspectie handhaaft hier voorlopig niet strikt op, maar stimuleert scholen om hiermee aan de slag te gaan.

Schoolcultuur en praktijk

12. Hoe kan een school ervoor zorgen dat burgerschap herkenbaar is in de praktijk?

- Door te zorgen dat leerlingen en docenten weten hoe burgerschap een rol speelt in de school.
- Door expliciet burgerschapsonderwijs te geven en dit ook zichtbaar te maken in schoolregels en gedragscodes.
- Door burgerschapswaarden te laten terugkomen in de dagelijkse schoolcultuur.

13. Wat als een school zegt: “Bij ons zit burgerschap in het DNA”?

Dat is prima, maar de school moet wel aantonen hoe dit concreet in het onderwijs en de praktijk terugkomt.

Wetgeving en toezicht

14. Welke wettelijke eisen gelden voor burgerschapsonderwijs?

Sinds 1 augustus 2021 zijn scholen verplicht om:

- Actief burgerschap en sociale cohesie doelgericht en samenhangend te bevorderen.
- Leerlingen respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat bij te brengen.
- Sociale en maatschappelijke competenties te ontwikkelen.

15. Hoe streng is de inspectie in de beoordeling van burgerschapsonderwijs?

De inspectie kijkt kritisch naar de mate waarin een school voldoet aan de wettelijke opdracht. Als een school hier niet aan voldoet, kan een herstelopdracht worden gegeven.

Dit Q&A-document biedt een overzicht van de belangrijkste vragen en antwoorden uit het webinar over burgerschap en inspectietoezicht. **Je zei:**

Naast de kernvragen die deze **Q&A** zijn opgenomen, zijn er nog een aantal **relevante inzichten** die nuttig zijn voor scholen bij de inrichting van hun burgerschapsonderwijs. Hieronder volgt een overzicht van **aanvullende informatie** die scholen kunnen helpen bij het voldoen aan de inspectie-eisen en het versterken van hun burgerschapsonderwijs.

1. Burgerschap is geen optioneel vak, maar een doorlopende opdracht

- De inspectie benadrukt dat **alle scholen** al aan burgerschap doen, maar dat het vaak nog **niet doelgericht** genoeg is.
- Burgerschap is een **doorlopende opdracht** en moet terugkomen in alle aspecten van het onderwijs: de lessen, de schoolcultuur en omgangsvormen.

Actiepunt voor scholen:

- Zorg ervoor dat burgerschap **niet alleen een verzameling losse activiteiten** is, maar een gestructureerd programma met duidelijke leerdoelen en een logische opbouw.

2. Veel scholen werken al aan burgerschap, maar missen samenhang

- Op scholen gebeurt veel rondom burgerschap, maar docenten weten vaak niet van elkaar wat er al gebeurt.
- **Visiestukken** zijn vaak mooi omschreven, maar missen concrete uitwerking naar leerdoelen.

Actiepunten voor scholen:

- Maak een **overzicht** van alle burgerschapsactiviteiten en koppel die aan de leerdoelen.
- Zorg dat **docenten op de hoogte zijn** van elkaars inspanningen zodat het geen losse eilandjes blijven.

3. Doelgerichtheid: Begin bij de leerlingen

- De inspectie adviseert scholen om burgerschap te **beginnen bij de vraag:**
“Hoe willen we dat onze leerlingen de school verlaten?”
Wat moeten ze **weten, kunnen en ervaren** als het gaat om burgerschap?
- Scholen moeten dit vervolgens vertalen naar **concrete leerdoelen**.

Actiepunt voor scholen:

- Formuleer **duidelijke en toetsbare leerdoelen** voor burgerschap op basis van de **basiswaarden** en de specifieke behoeften van de leerlingenpopulatie.

4. Samenhangend aanbod betekent meer dan alleen lessen

- De inspectie kijkt niet alleen naar lessen burgerschap, maar ook naar:
 - **Hoe burgerschap verweven is in andere vakken** (bv. Nederlands, geschiedenis, maatschappijleer).
 - **Hoe de pedagogische aanpak aansluit** bij de doelen.
 - **Hoe de schoolcultuur een oefenplaats is** voor burgerschapsvaardigheden.

Actiepunt voor scholen:

- **Koppel burgerschap aan bestaande vakken** en zorg ervoor dat docenten van verschillende vakken samenwerken.
- Zorg voor een **duidelijke leerlijn** door de jaren heen en tussen vakken.

5. Burgerschap en normativiteit: Hoe ver mag een school gaan?

- Scholen mogen **normatief zijn**, zolang dit binnen de kaders van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat blijft.
- De wet vraagt scholen om **actief respect** voor de basiswaarden te bevorderen.
- Een leerling mag een andere mening hebben, maar de school moet actief leren **om te gaan met diversiteit en respect voor de ander**.

Actiepunt voor scholen:

- Maak als school expliciet: *Welke waarden vinden wij belangrijk?*
- Geef docenten handvatten hoe ze **gevoelige onderwerpen** kunnen bespreken in de klas.

6. Monitoring en evaluatie: Hoe weet je of burgerschapsonderwijs werkt?

- De inspectie benadrukt dat het belangrijk is om te **monitoren** of burgerschapsonderwijs effect heeft.
- Dit hoeft niet alleen kwantitatief (met cijfers en vragenlijsten), maar kan ook **kwalitatief** (met observaties, reflecties en portfolio's).
- De inspectie **handhaaft nog niet strikt** op monitoring, maar scholen worden wel **gestimuleerd** hier werk van te maken.

Actiepunt voor scholen:

- Kies een passende manier van **monitoring**, bijvoorbeeld:
 - Leerlingvragenlijsten (bv. "Wat heb je geleerd over democratie?")
 - Reflectiegesprekken met docenten
 - Portfolio's met opdrachten over burgerschap

- Bespreek als team: **Wat werkt bij ons het beste om burgerschap te monitoren?**

7. Schoolcultuur als oefenplaats voor burgerschap

- De inspectie kijkt **niet alleen naar lessen, maar ook naar de schoolcultuur**:
 - Hoe gaan docenten en leerlingen met elkaar om?
 - Wordt er geoefend met democratische vaardigheden?
 - Kunnen leerlingen meepraten en meebeslissen?
- Burgerschap is **meer dan kennis**; leerlingen moeten het in de praktijk kunnen brengen.

Actiepunt voor scholen:

- **Geef leerlingen een actieve rol** in de school, bijvoorbeeld door:
 - Leerlingenraden en debatclubs.
 - Acties voor de buurt (bv. maatschappelijke projecten).
 - Schoolregels opstellen samen met leerlingen.

8. Veelgestelde vragen van scholen

Q: Moeten we een apart beleidsplan schrijven voor burgerschap?

Nee, maar er moet wel **duidelijkheid** zijn over hoe de school invulling geeft aan burgerschap. Dit kan in een bestaand plan worden opgenomen.

Q: Hoeveel leerdoelen moeten we hebben?

Dit verschilt per school. Belangrijk is dat er **duidelijke leerdoelen** zijn voor alle wettelijke vereisten en dat deze goed aansluiten bij de behoeften van de leerlingen.

Q: Kan burgerschap verwerkt worden in sociaal-emotioneel leren (SEL)?

Ja, maar let op: **SEL is een voorwaarde, geen vervanging**. Burgerschap moet ook aandacht besteden aan **maatschappelijke thema's** en niet alleen aan sociale vaardigheden.

Q: Hoe betrekken we ouders bij burgerschap?

- Organiseer ouderavonden over burgerschapsthema's.
- Betrek ouders bij discussies over waarden en normen.
- Laat ouders meepraten over maatschappelijke projecten.

Samenvatting:

1. **Burgerschap is een doorlopende opdracht**, niet iets optioneels.
2. Zorg voor een **doelgericht en samenhangend aanbod**.
3. **Begin bij de leerling**: wat hebben zij nodig om goede burgers te worden?
4. **Integreer burgerschap** in andere vakken en de schoolcultuur.
5. **Normativiteit is toegestaan**, mits binnen de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
6. **Valide monitoring en evaluatie zijn verplicht**, hoe scholen dit doen, kan verschillen.
7. **De schoolcultuur is de echte oefenplaats** voor burgerschap.

Meer informatie?

<https://smartschools.academy/burgerschapmonitor/>